

Mindaugas Senkus

Humistinės natūralaus būtinumo sampratos negalimybė

Santrauka

Diskusijose apie gamtos dėsnius įprastai pripažįstamas ypatingas dėsnių ryšys su kontrafaktiniais teiginiais ir hipotetiniu mąstymu: hipotetinio mąstymo forma, išlaikanti dėsnių tiesą kontrafaktinėse supozicijose, yra tam tikra prasme teisinga. Pastaruoju metu iškilo klausimas, kaip humistai gali paaiškinti šią dėsnių savybę. Humistai ją paaiškinti įprastai bando remdamiesi dėsnių ar hipotetinio mąstymo paskirtimi. Iki šiol daugiausia ginčytos humistinių aiškinimų detalės, bet nėra klausta, ar kokia nors tokios rūšies strategija iš principo galėtų paaiškinti dėsnių vaidmenį hipotetiniame mąstyme. Grindžiu teiginį, jog to padaryti negali jokia humistinė dėsnių samprata, bent priimant, jog teiginiai apie dėsnius yra kognityvūs (prasme, kuri vyrauja metaetikoje). Tai galima pagrįsti trimis samprotavimais. I) Humistai tepagrindžia tai, kad kontrafaktinius teiginius vertinti išlaikant dėsnių tiesą reikėtų siekiant numatyti įvykius ar turint kitą apibrėžtą tikslą, o ne apskritai. II) Humistai tepagrindžia tai, kad hipotetinio mąstymo forma, išlaikanti dėsnių tiesą supozicijose, yra teisinga žmogui, priimančiam standartus, vartotus formuluojant dėsnius. III) Svarbiausiai: net užfiksuojant tikslą ir standartus, bandymas pereiti nuo dėsnių, suprantamų kaip ypač naudingi mokslo siekiai, prie dėsnių, suprantamų kaip faktai, turintys ypatingą ryšį su kontrafaktiniais teiginiais, yra nepagrįstas, nes dėsnių naudingumas įprastuose kontekstuose neišskiria jų visuose kontekstuose.

Tezė: Humizmo formos, laikančios teiginius apie dėsnius kognityviais, negali paaiškinti, kodėl dėsnių tiesą reikėtų išlaikyti hipotetiniame mąstyme, ir net turėtų pripažinti, jog to nereikėtų daryti. Dėl to humistai turėtų atmesti įprastai pripažintą kontrafaktinių teiginių semantikos savybę, kuri yra tai, kad, ignoruojant Lewisinius stebuklus, kontrafaktiniai teiginiai su dėsniu konsekvente ir dėsniams neprieštarujančiu antecedentu yra teisingi. O tai reiškia, jog humistiniai dėsniai negali būti natūraliai būtinai, mat būtinumo ryšys su kontrafaktiniais teiginiais yra esminė būtinumo savybė.

Literatūra

1. Bennett, J. 2003. *A Philosophical Guide to Conditionals*. New York: Oxford University Press.
2. Berto, F. & Jago, M. 2019. *Impossible Worlds*. Oxford: Oxford University Press.
3. Bhogal, H. 2020. Nomothetic Explanation and Humeanism about Laws of Nature, *Oxford Studies in Metaphysics Volume 12*, p. 164-202. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192893314.003.0006>.
4. Bhogal, H. 2024. Necessities Overboard: A Reply to Lange, *British Journal for the Philosophy of Science*. Chicago: University of Chicago Press. <https://doi.org/10.1086/730892>.
5. Dorst, C. 2019. Towards a Best Predictive System Account of Laws of Nature, *British Journal for the Philosophy of Science* 70 (3), p. 877-900. Chicago: University of Chicago Press. <https://doi.org/10.1093/bjps/axy016>.
6. Dorst, C. 2022. Why do the Laws Support Counterfactuals?, *Erkenntnis* 87 (2), p. 545-566. Heidelberg: Springer. <https://doi.org/10.1007/s10670-019-00207-1>.
7. Dorst, C. 2023. Predictive Infelicities and the Instability of Predictive Optimality, *Humean Laws for Human Agents*, p. 192-213. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192893819.003.0010>.
8. Earman, J. 1993. In Defense of Laws: Reflections on Bas van Fraassen's Laws and Symmetry, *Philosophy and Phenomenological Research* 53 (2), p. 413-419. Hoboken: Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.2307/2107778>.
9. Hall, N. 2015. Humean Reductionism about Laws of Nature, *A Companion to David Lewis*, p. 262-277. Hoboken: Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781118398593.ch17>.
10. Hampton, J. 1998. *The Authority of Reason*. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Hicks, M. T. 2018. Dynamic Humeanism, *British Journal for the Philosophy of Science* 69 (4), p. 983-1007. Chicago: University of Chicago Press. <https://doi.org/10.1093/bjps/axx006>.
12. Hildebrand, T. 2023. The Ideology of Pragmatic Humeanism, *Ergo: An Open Access Journal of Philosophy* 11. Ann Arbor: Michigan Publishing Services. <https://doi.org/10.3998/ergo.6914>.

13. Hofer, C. 2019. *Chance in the World: A Humean Guide to Objective Chance*. New York: Oxford University Press.
14. Lange, M. 2026. Can Pragmatic Humeanism Account for the Counterfactual Invariance of Natural Laws?, *British Journal for the Philosophy of Science* 77 (1). Chicago: University of Chicago Press. <https://doi.org/10.1086/723621>.
15. Lewis, D. 1973. *Counterfactuals*. Malden: Blackwell Publishers Inc.
16. Lewis, D. 1981. Causal Decision Theory, *Australasian Journal of Philosophy*, 59 (1), p. 5-30. Milton Park: Taylor & Francis. <https://doi.org/10.1080/00048408112340011>.
17. Lewis, D. 1994. Humean Supervenience Debugged, *Mind* 103 (412), p. 473-490. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/mind/103.412.473>.
18. Loew, C. & Jaag, S. 2020a. Making best systems best for us, *Synthese* 197 (6), p. 2525-2550. Heidelberg: Springer. <https://doi.org/10.1007/s11229-018-1829-1>.
19. Loew, C. & Jaag, S. 2020b. Humean laws and (nested) counterfactuals, *Philosophical Quarterly* 70 (278), p. 93-113. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/pq/pqz037>.
20. Loew, C. & Jaag, S. & Hicks, M. T. 2025. The normative force of natural laws: Humean and non-Humean accounts of nomic normativity, *Philosophical Studies* 182 (8), p. 2191-2213. Heidelberg: Springer. <https://doi.org/10.1007/s11098-025-02344-6>.
21. Ramsey, F. 1990. *Philosophical Papers*. Cambridge: Cambridge University Press.
22. Roberts, J. T. 2008. *The Law-Governed Universe*. Oxford: Oxford University Press.
23. Roberts, J. T. 2023. A Discourse on Methods; or, Humean Metaphysics of Science without Best Systems, *Humean Laws for Human Agents*, p. 236-257. Oxford: Oxford University Press.
24. Sanchez, V. G. 2022. From Nomic Humeanism to Normative Relativism, *Philosophical Perspectives* 36 (1), p. 118-139. Hoboken: Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1111/phpe.12163>.
25. Ward, B. 2002. Humeanism without Humean Supervenience: A Projectivist Account of Laws and Possibilities, *Philosophical Studies* 107, p. 191-218. Heidelberg: Springer. <https://doi.org/10.1023/A:1014583323702>.

26. Ward, B. 2003. Sometimes the world is not enough: The pursuit of explanatory laws in a Humean world, *Pacific Philosophical Quarterly* 84 (2), p. 175-197. Hoboken: Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1111/1468-0114.00169>.